

Bjelopolje zauzeto na juriš.

Brzobjavne vijesti.

Rat na Balkanu.

Na Balkanu sve izgubljeno.

Genf, 17. decembra. "Matin" ostro napada Italiju, čija je ravnodušnost nepojmljiva. Talijanci bi ipak morali uvidjeti strašnu istinu, da će biti naskoro izgubljeni Skadar i Bar. "Temps" veli, "da je konačno i rat na Balkanu izgubljen. Sada bi se moralo jedino na to misliti, da se umirni i zle posljedice.

Crnoj Gori manjka topništvo.

Bj. 17. decembra. "Tribuna" javlja: Crnogorske se čete nalaze u vrlo nepovoljnom strateškom položaju, te bi bile sposobne voditi malen krvavi rat, samo im manjka modernog topništva. Četvrti sporazum mora stoga iskricati čete u Ulejinu, Sv. Ivanu Međunomskom i Baru, da izmogne uredno sa Crnogorcima poduzeti novu ofenzivu protiv bosansko-hercegovačke granice.

Tobožnji prelaz bugarskih četa preko grčke granice.

Berlin, 17. decembra. "Köln. Zig." javlja: "Temps" prima iz Soluna: Bugarsko konjastvo prešlo je grčku granicu 75 km sjeveroistočno Soluna.

Bugari 24 km od Drača.

London, 17. decembra. "Morning-post" javlja iz Rima: Bugari su udajeni od Drača samo 24 km.

Opskrba srpske vojske.

Genf 17. decembra. Rezultat zadnjih pogovora pokazuje u Parizu jest, da će se Italiji doprijetiti odsletu za opskrbu, što će ova imati za srpsku vojsku. Ob ovoj stvari raspravljao je Briand sa Sonninom i kraljem Viktorom Emanuelom.

Poraz alijatra u Makedoniji.

Ha g, 17. decembra. "Daily Telegraph" doznaje iz Rima: Prama vijestima iz Atene, čete saveznika bačene su iz svojih položaja. Od 2. do 12. decembra siljedlo je 12 bugarskih navala od kojih su najkrvavije bile ona protiv Engleza kod Doiranu i protiv Francuza kod Demirkapu. Kod Strumice porila se 122. francuska divizija protiv dviju bugarskih. Francuzi su se sa svim trenom povukli na drugu liniju. Solun, koji se sada utvrđuje, može se braniti protiv svih navala. Neko vrijeme bio je položaj Engleza kod Doiranu vrlo kritičan. Ovi su na uzmagu razoriili 20 mostova i 2 tunela.

Kralj Petar putuje u Italiju.

Rim, 17. decembra. (D. u.). Agencija Stefani javlja: Kralj Petar stiče će doktora na odulji boravak blizu Napulja u kraljevski dvorac Caserta. Već se je započelo sa pripremanja za eventualno iseljenje kraljevske crnogorske obitelji u Italiju.

Steta prouzročena po francuskoj okupaciji.

Sofija, 16. decembra. (D. u.). Bugarska brzobjavna agencija javlja: Vojnički list objelodanjuje opširni opis opustošenja, što su ga prouzročile francuske čete. Makedonski je pučanstvo izloženo šteta najvećeg potrebi, posto su Francuzi ih umislili ili oteli svu živinu i zalihu hrane. Francuske su čete pjalakale sela i gradove na oči nesretnih seljaka, te nisu štediti ni čašti žena i djevojaka. Slučajevi nasilja, što su ih počinile francuske čete u Makedoniji su doista neobično mnogobrojni.

Grčka i ententa.

Ententa i Solun.

London, 17. decembra. (D. u.) U doljoj kući odgovorio je državni podtajnik Lord Robert Cecil, da je neposredni

cilj alijacija, da uredi vojnički položaj u Solunu i da zaprijeti Bugarima kaolaj i centralne vlastima, da ovi ne postignu bilo kakvu posrednu ili neposrednu kontrolu nad Solunom. Dogovori sa Grčkom se marljivo nastavljaju. Engleska se vlada nada na skorajšnji povoljni rezultat.

400.000 momaka u Solunu.

Rotterdam, 17. decembra. Ratno vijeće u Parizu zaključilo je prošlog utorka, da se broj četa u Solunu povisi na 400.000 momaka.

Gevgeli i Doiran pripast će Grčkoj.

Rotterdam, 17. decembra. "Morning Post" javlja iz Atene: Bugarski poslanik izjavio je jednom dopisniku, da će se Gevgeli i Doiran ustupiti grčkoj.

Iz Rusije.

Predaja zlata u Rusiji.

Kopenhagen, 17. decembra. Ruski ministar financija je odredio nagradu za one, koji vladi ustupe zlata do 1 funta. Nagrada iznosi 30 posto čiste vrijednosti.

Eksplozija u Kronštatu.

Stockholm, 17. decembra. "Rijeka" donosi sljedeću izjavu ruskog admirala: Pošto su u Kronštatu rasirene krive vijesti o eksploziji, što se dogodila u mornaričkom laboratorijumu, javlja se, da je iz nepoznatih uzroka eksplodiralo 10 putnjakova i da je mrtvih 18, a ranjenih 27 osoba.

Iz Perzije.

Rusija i Engleska sa neodvisnošću Perzije.

Carigrad, 17. decembra. Poslanici Engleske i Rusije poluzeli su kod saha u Teheranu korake, koji su nekako zamjeli, da se ove dvije velevlasti ne će u buduće više mijesati u unutrije prilike Perzije. Ententa je pripravna, da u ovu svrhu podade sigurno jamstvo perzijskoj vladi. Ove je dostatan dokaz, kako slabi je položaj za ententu u Perziji.

Iz Amerike.

Nota radi „Ancone“.

Ha g, 17. decembra. "Reuter" javlja iz Vasingtona: Austro-ugarski poslovodja imao je u izvanjskom uredu dugi pogovor sa državnim tajnikom Lansingom u stvari note radi „Ancone“.

Njemačka pokupila vunu u Argentini.

Frankfurt, 17. decembra. "Frankfurter Zig." javlja iz Londona: "Times" donasa vijest, da je Njemačka pokupila svu ovogodišnju vunu u Argentini, koja će tamo ležati do svršetka rata.

Iz Italije.

Svem su krivi Nijemci.

Lugano, 17. decembra. "Secolo" javlja: Engleska je vlada javila talijanskotpu, da je veliki broj njemačkih agenata otputovao u Italiju, da umiste talijanske trgovačke brodove. Najnovije nesreće na moru i požari u talijanskim lukama su prvi znakovi ove djelatnosti.

Dogodjaji na moru.

Potopljen parobrod.

Grimsbj., 17. decembra (D. u.). Prama Lloydovoj vijesti santra se ribarski parobrod "Jarmoth" izgubljenim, to se predmijeva, da je došao na njemačku minu. Mrtvaca — 7 ljudi — je izgubljen.

Centralne vlasti.

O bombardiranju Gorice.

Beč, 16. decembra. (D. u.). Iz stana ratnih dopisnika se javlja: Pričuvena bolnica, koja se je do bombardiranja grada Gorice dne 25. i 26. septembra nalazila u centru grada, bila je onda prenesena na brežuljak istočno grada i označena ogromnim zastavama Crvenoga Križa. Dne 13. decembra počela su neprijateljska aneta padati u okolici bolnice. Udarci granata približavali su se sve više i više bolnici, dok nije oko 1 i pol sata prije podne prodira u operacijonu dvoranu prvogranata, koja je ubila sanitetnog podčelnika i jednog bolničara vojnika, a dva je vojnika teško ranila. Dvorana bila je potpuno razrušena.

Malu vremena iz toga udarila su 3 hica u toranj kuće sa rezervoarom za vodu, a u prostorije za časnike i dvoranu za bolesnike po jedan hilac. Upravitelj bolnice izložio je neka se ranjenici odvodu. Nu na ovaj transport su Talijanci počeli strijeljati. Treba zahvaliti samo pukom slučaju, što ova divljačka navala najviše brutalnosti nije zahtijevala većih žrtava.

Osoblje bolnice je jednoglasno izjavilo za zapisnik, da zavod nije bio bombardovan samo slučajno već namjerno i prama namrtu. Konačno se ustanovilo, da u blizini bolnice nije bilo ni baterija, ni vojničkih skladišta ili ukončanja četa, što bi dalo opravdati bombardovanje.

Uspjeh u kotlini Bovca.

Beč, 16. decembra. (D. u.). Iz stana ratnih dopisnika se javlja: Dne 12. decembra postignu su austro-ugarska odjeljenja izmenada navala protiv talijanske pozicije istočno Ravnsizada u kotlini Bovca. Neprijatelj je ovom prilikom izgubio 50 mrtvih i mnogo ranjenih. 9 Talijanaca bilo je zarobljeno. Naši su se ovi povratili bez ikakva gubitka.

Neistinite vijesti o ispražnjenju Lavova.

Beč, 16. decembra. (D. u.). Iz stana ratnih dopisnika se javlja: Naprotiv vijesti engleskih novina iz Kijeva, da se Lavov velikom brzinom ispražnjuje, ustanovljuje se, da za ispražnjenje Lavova nema ni najmanjeg uzroka. Naprotiv se je pred malo vremena službeno javilo, da se stanovništvo, koje je u svoje vrijeme pogljelo može povratiti u kolare mnogo dalje istočno Lavova.

Iz ugarskog parlamenta.

Budapest, 16. decembra. (D. u.). Na interpelaciju zastupnika Rakovskog obzirou na cenzuru, odgovorio je ministar pravde, Balogh, da on preuzima potpunu odgovornost za postupak cenzure. On potpuno odobrava izjavu ministarskog predsjednika da cenzura uz najbolju volju tu i tamo nije mogla raditi bez prigovora. Gostalom dobra je volja skoro u svim slučajevima donijela dobrog uspjeha. Što se pitanja skupoe tiče, on je dao nalog, da se popisu sve stvari, koje bi mogle u narodu prouzročiti mržnju ili prouzročiti nepoštovanje u naše uzdržanje, inače nije cenzura nikada ptiljena članke, kojima se sarjetovalo, kako da se stvari otpomže. Što se tiče ratnih dohava, može ministar izjaviti, da na tom mjestu nije još bio nikoga, koji bi one, koji danasnji položaj upotrebljavaju za to, da se obogate, tako izbjegavao kao on. On je poduzeo inicijativu, da se profi takovima strogo postupa. Nu radi toga je u interesu stvari, da novine ne pisu o predmetu, osim što onda još ne, dok je u toku istragu. Ministar moli, neka se njegov odgovor uzme do znanja. Rakovski je samo nešto govorio iz ministara, a na to je kuća primila odgovor do znanja uz burno odobravanje.

Krobatin postao barunom.

Beč, 17. decembra. (D. u.) Car je podijelio barunstvo ratnom ministru Krobatinu.

Novo odredbe osobnog prava.

Uvod: Propisi, kojima se uzdržava izvanzakni poredak među ljudima, sačinjavaju pravo, a zakoni podavaju nam jamstvo sa strane države, da će se pravni propisi vršiti. Zakoni, koji uređuju osobne odnose među državljanima, tvore osobno pravo. Sve osobno pravo u koliko se ne tiče posebnih pravilnih osoba ili stvari, sadržano je u našem općem građanskom zakoniku.

Nas opći građanski zakonik je ostao skoro nepromijenjen kroz čitavih 104 godine. Ali uslijed neprestanoga napretka našeg vijeka, pa osobito uslijed sadanjeg rata promijenile su se mnoge i mnoge društvene prilike. Nas je opći građanski zakonik pravo majstorsko djelo: njegova stlojetna vrijednost pruža nam najbolji dokaz o valjanosti njegovoju.

Ali kao što i ljudi staraju i nadomještaju se novim narastajima, isto tako ostare i zakoni, pa se moraju promijeniti novima, prama novim prilikama i jezicnim potrebama.

Novo odredbe tiču se osobnog, obiteljskog i nasljednog prava, ali najviše brige posvećuju ženama i skrbi za djecu. To je za časeve u kojim živimo, prava blagodat. Razne su promjene odlučene causkom odredbom od dne 12. oktobra 1914. 276. list državnih zakona. Mi ćemo bar njesto cijelog imena „opći građanski zakonik“ kraticu „o. g. z.“, a rane paragrafe (3) citirati ćemo među zaporkama.

1. Proglašenje mrtvim.

Dosada moralo se je čekati dugu vrstu godina prije, nego se je koga proglasilo za mrtvog. Ukinu se je i ovaj zakon znalo, je li živ ili mrtav. Ako je kopod isao u Afr. u Ameriku, pa nije ni sam, ni oblas, ništa o njemu javljala, pred nasim je zakonom bio uvijek „živ“ i spjelje mnogo godina. To je bilo potrebno, kada je jedan radnik, mornar ili iseljenik bio gdjeod u dalekoj tuđini, pa nije mogao ni povratiti se doma, ni biti barem javiti se, jer nije tada bilo ni porobroda i željenzica, ni posta i brzjava. Ali u danušnje vrijeme postla veće sve i najdaljnije i najmanje krajeve. Svuda može se brzo putovati i još brže javiti se. U nekoliko hipova dolazi brzobjavica iz daleke Amerike preko mora širokoga u Evropu. Zato je sada i moguće i potrebno da bude puno kraći čas, poslije koga imma se držati pred zakonom kao mrtvog svakoga za koga se ništa ne zna. Novi zakon odlučuje u svojim paragrafima od 1. do 24., da se može proglasiti za mrtvog:

1. onoga, koji je imao 70 prošlih godina da je živ i koji se nije cijelih 5 godina javio, i onoga, koji je imao 30 godina i koji se nije 10 godina javio. Rokovi od 5 odnosno 10 godina računaju se od konca one godine, u kojoj se je dotičnik zadnji put javio.

2. Onoga, koji je bio teško ranjen u ratu ili koji je bio u ratu, pa se nije javio kroz cijele 3 godine od konca one godine, u kojoj se je rat svršio.

3. Ili onoga, koji je bio na brodu, koji se je potopio, ili pak u kakvoj drugoj je smrtonoj pogibli (n. pr. u kući, koja je izgorjela, ili u koljevci vodi, pa mu se nije našlo trupla, ili u kraju gdje je hanje našla kupa i pokosila toliko svijeta, da se nije moglo doznati za sve, koji su umrli i živi ostali: ili u rudokopu, gdje se je nesreća dogodila) — sve te, koji su bili u kakvoj velikoj pogibli, pa se po zakonu ništa ne zna za njih, može se ih po zakonu proglasiti mrtvim.

Brod se drži potopljenim, ako se nije vratio ili ako nije došao onamo, kamo je bio upućen, a da se nije nikad za njega stogod čulo kroz pune tri godine.

2. Ženska prava.

U starim vremenima bile su ženske manje izobražene, vrstile su se oko domaćeg ognjišta i opravljale su jedino kućne i poljske poslove. Danas se ženske uzgajaju, kao muskarci i mogu dobiti

malo ne svaku službu. Zato § 3. novoga zakona (dozvolja) i ženscima, da budu svjedoci (prije) na oporukama (testamentima) i na svim ostalim ugovorima i poslovima pred sudom i pred javnim bilježnikom (notarom).

Ženski potpis valja u opće u svakoj stvar upravo toliko koliko i potpis muškoga.

Važno je osobito, što ženke (ako su punoljetne i samopravne) smiju od sada naprijed preuzimati skrbištvu (tutorstvo) i nad svojim i nad tuđim djecom, a da nije po pravilu potrebno, da djeca dobiju još drugog skrbnika (kontutora).

Obiteljsko pravo.

1. Skrb za djecu, koja imadu oca Zlorabi li kojigod otac vlast i moć, koju ima nad djecom, i ne ispunjuje li dužnosti, koje ima po božjem i čovječjem zakonu napram njima, to je dužan sud da se umiješa i zapuštenu ili zlostavljenu djecu brani. Sud se može uposbiti osebito onda, kada kojigod otac obiteljski troši i rasiplje imanje ili pak se nepošteno i okrutno vladja proti svojoj djeci.

Takve oca mora se naravno prijaviti usmeno ili pismeno sudu, ako se želi, da sud proti njima po pravu i po zakonu postupi. Sud ih može staviti ili pod svojom ili pod ino nadziranje te oduzeti im sva glavna ili samo nekoga prava. Sudiste smije dijete, s kojim roditelji grdo postupaju, kojega se doma grdo uči, ili kojega se zanemari, izručiti kojem zavodu ili društvu za čuvanje i uzgajanje djece. (Dalje slijedi.)

Razne vijesti.

Sjedinica općinskog vijeća, koja je imala bitan danas, kako smo to objavili u jučerašnjem broju, prenešena je na ponedjeljak dne 20. o. mjeseca na isti sat.

Junačke smrti pao je na saskoj fronti kadet bos.-herc. pukovnije, Petar Bolonić, sin nadučitelja Petra Bolonića u Sv. Petru u Šumi.

Rat i poredak u svijetu. U Münchenu je nedavno bilo važno povoljno primljeno predavanje nekoga Trauda, koji ga je morao u nekoliko puta opovirati. On je u predavanju izvodio, da nije nikako Njemačka i Monarhija ona strana u sadašnjem ratu, koja ga je izazvala, niti da je njihovih 150 milijuna krivo, da se moraju sada protiv više od 810 mil. neprijatelja boriti. Centralne su se vlasti uvijek pokazale kao čuvarice evropskoga mira i one će to biti i dalje, budu li sadašnji i budućni roditelji uvidjeli opasnost ruskoga porasta pučanstva, koje, vojnički izrečeno, iznosi svake godine preko jedan zbor ljudi. Budu li roditelji uradili svoju dužnost, onda je sigurno, da će njihovi unuci moći da uzdrže plodove mira, koji će doći.

Predavač je dalje dokazivao, kako je svjetski rat povoljno djelovao na svaki poredak u svijetu, religiozni i moralni. Sada se, veli on, više negoli ikada vidi djelo, kako se laž osvećuje i kako se ona ne može nigdje održati. To osjećaju sami protivnici Njemačke na svojoj koži, dok Njemačka i monarhija pobjeđuju upravo svojom iskrenošću i objektivitetom. Dalje je svijet počeo da više negoli ikada dodiva smisao za pregaranje i tim se radja.

Iz talijanske irredentističke politike.

U seriji Jäckhových političkih brošura izašla je zanimiva skica T. pl. Sosnovskoga o politici Italije. Donijet ćemo u izvadku jedan odlomak iz te brošure, koji se tiče razgovora Bismarka sa Francescom Crispim.

„Ona Italija, koja još nije imala velikih razloga, da bude nezadovoljna s bečkim mirom od 3. listopada 1866., s kojim je dobila cijelu Mletačku izrovanu pruskim oružjem, jer je svojim porazima kod Custozze i Vise nije zasluzila, ta Italija bila je prikriveno uvijek protiv Austrije, i sve, što je zajedno s njome činila, bilo je nisko hinjenje, jer je taj savez bio nenaravan i protivan njejoj tradiciji.“

Zanimivi su odlomci iz memoira tadašnjeg talijanskog ministra Francesca Crispia, u kojima opisuje svoj razgovor s Bismarkom, kojega je, odnosno Njemačku, pokušao predložiti za svoju politiku protiv Austrije. Crispi je naprije uzjavao Bismarka, da Austrija nije vjerna Njemačkoj, a kad mu je Bismark odgovorio, da se to ne može države moge sukobiti samo zbog Poljske, počeo je Crispi govoriti o i onda aktualnom istočnom pitanju. Crispi je rekao

generacija jača, nego li su dosadašnje bile. Predavač naime dolazi do stanovišta, kako se čini, da nije još nikada ni ko učio ljude pregaranju do njega i sadašnjeg rata. Konstatira dalje, da je humanizam morao da se postavi na nacionalnu bazu, koja je danas potrebom postala svakom pokretu bio on koje vrsti, jer ono, što ne stoji danas na nacionalnoj bazi, ne može uopće nikako ni dase održati.

Podupirajte Družbu!

Zadnje vijesti.

Austro-ugarski ratni izvještaj.

Beč, 17. decembra. (D. u.) Službeno se javlja:

Rusko bojište.

Nikahiv obiteljskih događaja.

Talijansko bojište.

Na primorskoj fronti nijesu Talijanci do sada obnovili svojih velikih navala, koje su nakon razmjerno kratke stanke, dne 11. novembra opet započeli te koje su potrajala do konca mjeseca i se još za prve sedmice decembra na pojedinim mjestima tvrdokono nastavljale. Ove borbe može se stoga ukupno označiti kao četvrtu bitku na Soči. Još više nego li u prijašnjim bitkama i ovog su puta sva naprežanja neprijatelja išla za tim, da osvoje Goricu. U tu su svrhu Talijanci poslali konačno u boj protiv samog gorickog mostobrana oko sedam pješadijskih divizija. Juriši ovih jakih sila ipak su se skrsili istokalo kao sve navale u masama u susjednom odsjeku na poznatoj postojanosti naših četa. Goricki mostobran, visoravan Doberdob i uopće sve pozicije ostale su tvrdo u našim rukama. Razaranjem grada Gorice teški su jadi zadesili pučanstvo. Na vojničko poljaž nije ovo očitovanje nemogućeg se-

OBZNAHA.

Sporazumno sa c. i. kr. ratnim zapovjedništvom odredjuje se koliko slijedi u promjenu obzname od dne 2. oktobra 1918., br. 942-2:

Sve kočije i drugi vozovi, izuzevi automobili, moraju kad nastupi sumrak uzgali obavijeti svjetlije na vozu.

Svjetlije moraju biti sa strane potamnjenje kao dosada, dok prednja svjetlija moraju biti modrobojadisana. Za svjetlih noći nije potrebno uzgati svjetlije.

C. kr. tvrdjani komesar.

SCHÖNFELDT m. p.

Zapadno bojište.

Jugoistočno Armentieresa provalilo jučer pred zorum iznenada malo engleski odjeljenje do jednog od naših jaraka ali se je opet porukao u našoj vatri. Dalje južno zapriječilo smo jednaki pokušaj našom vatrom.

Istočno bojište.

Vojna skupina Hinderburgova: Ruski navale između jezera Narča i Madzol, skrsiše se noću i ranim jutrom uz znatne gubitke za neprijatelja pred našom pozicijom. Ostalo je zarobljenih 1200 m. m. m. m.

Balkansko bojište.

Bjelopolje zauzeto je na juris i zarobljeno 700 momaka.

Vrhovna vojna uprava

Turski ratni izvještaj.

Carigrad, 17. decembra. (D. u.) Glavni stan javlja:

Fronta na Iraku.

Privremena topnička i pješadijska borba kod Kut-el-Amare, gdje smo zaplijeli 1144 rječna broda, koji su bili krpa gradjevini drvijem.

Fronta na Dardanelima.

Razmjerno slaba borba vatre. U noć dne 15. decembra potjerali smo bili blizu iskrcavališta kod Arburijana dva neprijateljska transportna parobroda, koji se namjeravali provesti iskrcavanje. Neprijateljski krstaš bio je pogodjen od naše topništva, te se povukao na široko more. Jučer smo oborili neprijateljsko letjalo.

Sporazum između Grčke i entente.

Atena, 17. decembra. (D. u.) Hava javlja iz Soluna, da se grčke čete na temelju ugovora sklopljenog između Sarraia i Pallisa započelo premjestati. Glavni stan preselio se u Kozani, treći zbor ide u Katerini, a peti u Nigriti. Samo jedna pionirska i topnička pukovnija oslase u Solunu. Sarraii je izrazio zadovoljstvo radi načina, kojim su čete alijanca uzimale na krško tlo.

prijateljskog hjesa imala nikakvog upliva. U četvrti bici u Primorju izgubila je talijanska vojska, kao se je točno ustanovilo, 70,000 mrtvih i ranjenih. Jučer smo suzili na saskoj fronti pokušaj neprijatelja, da navale na sjeverni obronak brjega San Michele. Na tirolskoj smo fronti odbili navalu bataljuna alpina na Col di lana.

Srpsko bojište.

Jugoistočno Čelebića isterali smo Crnogorci iz zadnjeg komadića bosanskog tla, što su ga još držali zaposjednutim. Naše su čete doprle i u ovom prostoru do klanca Tare. Bjelopolje je od jučer popodne u našem posjedu. Austrougarske bojne sile zaule su grad u obuhvatajućoj navali iz žestokih borba. Zarobili smo do večera 700 momaka. U toku je prognanje neprijatelja, koji uzimče zapadno Ipeka. Crnogorci pake uzmičeju svuda mjesla što ih obitavaju muhamedanci.

Zamjenik poglavice generalnog stožera pl. Höfer, podmaršal.

Njemački ratni izvještaj.

Berlin, 17. decembra. (D. u.) Službeno se javlja:

POLITEAMA CISCUTTI

U nedjelju, dne 19. prosinca u 5 sati popodne,

simfonički koncert

u korist

NAŠIH BJEGUNACA

doslovce: „Ako bi se dogodilo, da Rusija dopusti Austriji, da zauzme Balkan, Italija to ne bi mogla dopustiti... jer bi Austrija tako zadobila prevlast na Jadranu.“

Bismark je odgovorio na to: „... No, Italija bi dobila onda Albaniju ili koju drugu pokrajinu na Jadranskom moru, zbog toga ne bi trebalo doći do rata.“ Crispi je rekao, da bi kod diobe Austrije Njemačka mogla dobiti cijele pokrajine sadanje Austrije, ali Bismark je to u kratko odbio s riječima: „... A što će nam katoličke pokrajine!“

U daljnjem razgovoru uskliknuo je Crispi, da se Italija ne će zadovoljiti s kojim dijelom austrijske pokrajine, ona da hoće mnogo više. Kad mu je spomenut nacionalni princip, to jest, da u krajevima, koje hoće Italija dobiti, ne žive Talijanci, odgovorio je Crispi doslovce: „S gramatikom se ne pravi politika.“

Tako je prije 50 godina rečeno sve, što je Italija od onda tajno izjavljala. Javno nije mogla, jer nije imala pomoćnika ni saveznika, zato je zašla s takozvanom irredentskom politikom, da se tajno pripravlja za odcjepljenje austrijskih primorskih pokrajina, da se oslobode „polačeni“ sunarodnjaci, da se Italiji osiguraju „pri-

rodne“, strateške granice, da se zauzme južni Tirol, kojeg da je već Garibaldi osvojio i da se gospoduje na Jadranskom moru.

Službena Italija znala je propagirati te ideje, nastojeći prema programu da osteti Austriju gdje je to samo moguće, dok nije došao čas, kad se je Italija osjetila dosta moćnom, da ono na što je uvijek mislila, pokaže i dijelom na Austriji, koja je držala već posve isprerpenom.

Savez službene Italije s Austrijom i Njemačkom, naišlo je na silne prepreke u zemlji, jer su mnogi zagovarali Cavourovu politiku saveza sa Francuskom, koji bi još bio uperen protiv tih faktičkih saveznika. Po cijeloj se zemlji čule agitacije za oslobodjenje Italije irredente, koja je nasla svoje oplođe ponajviše u novinskoj agenciji u Trstu i Gorici.

Prije dvadeset godina počeo je izlaziti u Gorici irredentistički list „Sentinella del Friuli“ (Furlanska Straža), veliki protivnik Slovenaca, upravljan s jasnim protaustrijskim tendencijama, tako da u cijelom Primorju nije bilo bijesnijeg irredentističkog lista od „Sentinelle“. List je bio

gotovo uvijek plijenjen, sada radi prevelike ljubavi za „domovinu“, pa radi pogrdjavanja svega, što je austrijsko, a više put, kad je već nadilazio sve mjere i radi toga, što je isao predaleko u pogrdjivanju Slovenaca. Onda je silno usplamtela ideja irredentizma u primorskim pokrajinama, u svim većim i manjim mjestima učinjena su njegova gnijezda, zalazilo je u sve stoejere talijanskoga pučanstva od gospode u gradovima i na službenim mjestima do seljaka i lučkih radnika i glasni njen odjek bio su listovi, u Gorici „Sentinella del Friuli“.

Urednik tog lista bio je dr. Adolf Codermas, talijanski podanik, mlad, agilan mlak, zauzevi jedno od prvih mjesta u irredentističkom pokretu. Ali polazio se je predaleko. Oni su previše pokazivali svoje rogovu i borbe s vlašću bile su neprestane. Premetačine u uredništvu redale se za premetačinama, pa one i stanu, premetačine i još kod mnogih drugih. Nekog dana bio je dr. Codermas uprešen i odvoden zajedno sa svojim nedužnim odgovornim urednikom Co-risgom (Koršičem) u zatvor nekuda u Tirolsku. (Dalje slijedi.)